

Metodologija / Methodology

Uporabnost metode fokusnih skupin pri prilagoditvi vprašalnika v slovenščino

Eva Boštjančič¹, Urša Belak¹ in Boyd Johnson²

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

²Indiana Wesleyan University, USA

Kontakt: eva.bostjancic@ff.uni-lj.si

V znanosti se kaže potreba po sistematičnem raziskovanju kulturne inteligentnosti, katere koncept se je prvič pojavil leta 2003 in je definirana kot sposobnost za učinkovito delovanje v medkulturnem kontekstu. Kljub temu, da nekateri raziskovalci domnevajo, da so lahko vprašalniki o kulturnih značilnostih, v našem primeru gre za Vprašalnik kulturne inteligentnosti (CQS), uporabljeni kjerkoli, ne glede na to, kje so bili razviti, pa drugi opozarjajo, da so koncepti in teorije prenosljivi le v kulturah, kjer so kulturne norme in vrednote podobne. Da bi zmanjšali razlike med ameriško in evropsko kulturo, smo v procesu prevajanja vprašalnika uporabili metodo fokusnih skupin, s pomočjo katere smo dobili dodatne informacije, ki so nam pomagale pri oblikovanju dokončne oblike vprašalnika. Fokusne skupine predstavljajo kvalitativen način zbiranja podatkov in sodijo med nestandardizirane, manj strukturirane tehnike. Uporabljamo jih za globinski vpogled v raziskovalni problem, saj lahko z njimi odkrivamo stališča, mnenja in utemeljitve o nekaterih pojavih. Udeleženci so lahko zbrani na podlagi neke skupne lastnosti, kot sta v našem primeru mestna in ruralna skupina, povezane s temo fokus skupin oz. z raziskovalnim vprašanjem. Prvo fazo prevoda vprašalnika smo izvedli po naslednjih korakih – dvojni prevod s prevajalsko agencijo, sledila je pilotna študija ter začetna analiza vprašalnika, ki je pokazala potrebo po nadaljevanju postopka prevoda z uporabo fokus skupin. Razprava v dveh fokusnih skupinah, v posamezni je sodelovalo 10 udeležencev, je pomagala opredeliti razumevanje vprašanja medkulturne interakcije pri udeležencih, kakor tudi spoznati njihove razlage posameznih postavk pri vprašalniku CQS. Za analizo skupinske razprave smo uporabila pristop »dolge mize« (Krueger in Casey, 2000). Pri tem smo uporabili rezanje, sortiranje in urejanje skozi primerjanje ter razlikovanje. Pri opisih smo opazovali frekvenco pojavnosti, specifičnost, čustveni naboj ter ekstenzitetno odgovorov. Za podprepitev ugotovitev smo uporabili tudi citate udeležencev ter na koncu vprašalnik CQS dopolnili v skladu z dobljenimi rezultati. Pričujoča raziskava je pomagala določiti posebnosti pri zaznavi vprašalnika na slovenskem vzorcu. Potrdili smo, da na dojetje vprašalnika in posameznih postavk vplivajo različni geografski, ideološki, socialni, kulturni in psihološki dejavniki. Prepoznali smo ovire teh zaznav, opredelili posebnosti dojetja vprašalnika pri Slovencih v zvezi z medkulturno interakcijo ter na osnovi zbranih informacij oblikovali končno verzijo vprašalnika.

Kako točkovati naloge izbirnega tipa?

Gregor Sočan

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kontakt: gregor.socan@ff.uni-lj.si

Kadar pri točkovanju nalog izbirnega tipa samo preštejemo pravilne odgovore, s tem zanemarimo del informacije, ki jo vsebujejo odgovori preizkušancev. Z uteževanjem odgovorov (glede na empirično ocenjeno stopnjo pravilnosti izbrane odgovorne opcije) bi načeloma lahko izboljšali merske lastnosti testnega dosežka. Predstavil bom izsledke simulacijske raziskave, v kateri sem preverjal učinek navodil, stopnje (ne)pravilnosti distraktorjev, dolžine testa in velikosti kalibracijskega vzorca na korelacijo med testnimi dosežki in resnično vrednostjo merjene lastnosti pri petih načinih točkovanja testa (število pravilnih odgovorov, klasični popravek za ugibanje, dve različici korelacijskih uteži in korespondenčno analizo). Rezultati so pokazali, da dobimo z uporabo točkovanja z uteževanjem v nekaterih pogojih opazno bolj veljavne testne dosežke kot s klasičnim točkovanjem, pri čemer pa se preprostejši sistemi določanja uteži obnesejo bistveno bolje od bolj kompleksnih. Rezultati kažejo tudi na velik pomen navodil za preizkušance. Ob koncu bom podal nekaj praktičnih priporočil za sestavljalce testov.

Recipročni altruizem, osebnost in psihologija etike: vloga zapornikove dileme v psihološkem ocenjevanju

Mark Bračič in Valentin Bucik

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kontakt: mark.bracic@gmail.com

Namen študije je bilo ugotoviti, kako se glavne osebnostne dimenzije po Eysencku in stališča do aktualnih družbenih vprašanj povezujejo s pripravljenostjo za sodelovanje v situacijah ponovljene zapornikove dileme. Poleg tega smo želeli izpostaviti in opisati možne načine uporabe zapornikove dileme v namene psihološkega raziskovanja, podrobneje opisati relevantna področja teorije iger za psihologijo in družbene vede na splošno ter povezati že obstoječe interpretacije odločanja v sorodnih situacijah z lastnimi iztočnicami. Na vzorcu 168 študentk in študentov psihologije sem ugotovil, da udeleženci v veliki večini v začetem nizu ponovljene zapornikove dileme izbirajo sodelovalno opcijo. V odnosu do računalniške strategije se začetna izbira naključne strategije izkaže kot pomembna za spodbujanje sodelovalnih izbir pri udeležencih. V kolikor naključni algoritem začne sodelovalno, obstaja večja verjetnost, da bo med celotno preizkušnjo udeleženec pogosteje izbral sodelovalno možnost. Izkaže se, da so udeleženci enoznačni strategiji igranja ponovljene zapornikove dileme dobro prepoznali in svoje odgovore ustrezno prilagajali, da bi se izognili velikim izgubam. V primeru strategije, ki nikoli ne sodeluje, so tudi udeleženci

sodelovali manj. Obraten trend se je pokazal pri strategiji, ki vedno sodeluje. Ugotavljam, da prihaja do pomembnih povezav med stopnjo sodelovalnosti in psihotizmom ter ekstravertnostjo, kar pa se kaže le v parjenjih udeležencev z določenimi računalniškimi strategijami. Stališča do aktualnih družbenih vprašanj so v določenih pogledih izkazala kot dober napovednik stopnje sodelovalnosti, konkretnije stališča, ki se dotikajo vprašanj dela ob nedeljah, verouka v šolah, potrebe po vojski in splošne politične usmeritve.

Vpliv propriocepcije na učinkovitost branja

Matjaž Mihelčič^{1,2} in Anja Podlessek³

Optika Mesec¹

²Veleučilišče Velika Gorica, program optometirja

³Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta

Kontakt: matjazmihelcic@siol.net

Cilji: Ergonomija pri gledanju na blizu vpliva na učinkovitost branja. Predpostavljali smo, da branje z ekrana, ki ga držimo v rokah, nudi vidnemu sistemu natančnejšo informacijo o razdalji do gradiva, kot pa branje z ekrana, ki nima stika s telesom. V študiji smo merili akomodacijo in zenične odzive v obeh pogojih. Metode: 47 pravovidnih udeležencev, starih v povprečju 16,4 let ($SD = 0.6$), je v dveh pogojih prebralo kratka števila z 10" LCD ekrana, na razdalji 40 cm. V enem pogoju so udeleženci držali ekran v rokah, v drugem pa je bil postavljen na prozorno stojalo, tako, da niso imeli telesnega stika z njim. V časovnem intervalu 90 s smo beležili število prebranih enot, z video-skiaskopom Power Refractor 3 pa smo merili odzive zenic in akomodacije. Rezultati: število prebranih številčnih enot je bilo v pogoju s propriocepcijo večje, kot v pogoju brez nje. Povprečna odziva velikosti zenic in akomodacije se med pogojema nista pomembno razlikovala. Oženje zenic po času je bilo hitrejše v pogoju brez proprioceptivnega vnosa. V obeh pogojih je zamik akomodacije naraščal enako hitro, podobno nismo našli statistično pomembnih razlik v mikrooscilacijah akomodacije in zenic. Zaključki: Ko so udeleženci držali ekran v rokah, je bilo branje hitrejše, zenice pa so se v intervalu 90 s počasneje ožile. Ugotavljamo, da ima propriocepcija določen vpliv na delovanje in učinkovitost vidnega sistema.

Psihofizikalne preiskave pri celostni obravnavi bolečine

Duška Meh¹, Kaja Meh² in Dejan Georgiev²

¹Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta, Katedra za fizikalno in rehabilitacijsko medicino

²Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo
Kontakt: meh.duska@gmail.com

Bolečina je fiziološki, psihičen in družben pojav. Pomeni dožemanje specifičnih telesnih procesov, vsebuje pa (1) telesne zaznave s kakovostmi, o katerih poročajo npr. pri telesni okvari, (2) občutek grožnje, povezan s temi zaznavami, in (3) občutek nelagodja ali drugih negativnih čustev, ki temeljijo na tej grozeči izkušnji. Eden največjih strokovnih in raziskovalnih izzivov je njeno uspešno obvladovanje, saj vsaj občasno obremenjuje več kot 50% odstotkov populacije

pri nas in v svetu. Predpogoj zavedanja o bolečini je zavest, saj le razum omogoča dožemanje in prepoznavanje neprijetne izkušnje. Natančno jo določimo z različnimi metodami, vse pa zahtevajo zavestno sodelovanje budnega in čuječnega človeka z bolečino ter prav tako zelo pozornega in odlično izobraženega ocenjevalca. Sistematično smo ambulantno spremljali ljudi z bolečinami in pri 3342 preiskovancih s klinično nevrološko in psihološko opredeljeno indikacijo uporabljali različne psihofizikalne metode. Osnova je bilo določanje zaznave somatskih dražljajev s termotestom, instrumentalno preiskavo, zaenkrat žal redko namenjeno večrazsežnostnim analizam. Dopolnjevali smo jih z elektrofiziološkimi preiskavami in s psihofizikalnimi pripomočki: lestvicami (VASes) ter vprašalniki (McGillovi vprašalniki o bolečini – Katz in Melzack, 2011). Večdimenzionalna orodja so omogočala ločevanje biološko, psihično in sociološko izzvanih odzivov. Zanesljivo smo ocenili količinske, kakovostne, prostorske in časovne značilnosti občutkov. Dobljeni rezultati so potrdili, da je psihofizikalno določanje občutljivosti zaenkrat najprimernejši pokazatelj uspešnosti prepoznavanja, obvladovanja in spremljanja telesnih občutkov. Bolečina kot večrazsežnostni pojav zahteva transdisciplinaren celosten pristop, pri katerem ima eno najpomembnejših vlog psihologija. Na mehanizmih temelječ pristop, ki izpolnjuje najzahtevnejša strokovna in znanstvena merila, omogoča povezovanje izkušenj in znanj. Potrebujemo uveljavljena orodja in razlago, ki povezuje in pojasnjuje ugotovitve. Čim popolnejša bo naša slika o bolečini, bolj jo bomo znali obvladati in uravnati njen pomen.

Ali znam toliko, kot mislim, da znam? Dunning-Krugerjev učinek, poznavanje neobstojećih konceptov in iluzija znanja

Nejc Plohl in Bojan Musil

Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

Kontakt: nejcplohl@gmail.com

Realistično zaznavanje lastnega znanja je pomembno na različnih področjih našega delovanja, a pretekle študije razkrivajo, da je naše samozaznavanje v resnici polno pomanjkljivosti. Naša študija se je, konkretno, fokusirala na splošno preценjevanje znanja ter primerjavo med eksperti in slabšimi reševalci (Dunning-Krugerjev učinek); na poznavanje neobstojećih konceptov; in na iluzijo znanja, ki jo daje nepopolno izobraževanje. Da bi testirali različne luknje v samozaznavi, smo konstruirali pripomoček iz štirih delov, tega pa potem skupinsko distribuirali slovenskim študentom. Rezultati so pokazali, da so reševalci v povprečju preценjevali svoj absolutni dosežek na testu slovnice, ne pa tudi svojega položaja v vzorcu. Kvartil najslabših reševalcev je svoj surov dosežek na testu najbolj preценjeval (a ga je podobno močno preценjeval tudi drugi kvartil), prav tako pa je ta kvartil najmočneje preценjeval svoj položaj v vzorcu. Kvartil najboljših reševalcev, na drugi strani, je svoj surov dosežek zaznaval znatno točneje od preostalih kvartilov, ob tem pa tudi najbolj podcenjeval svoj položaj v vzorcu. Rezultati raziskave, natančneje dela, ki se tiče poznavanja neobstojećih konceptov, so pokazali, da je 56 % sodelujočih